

تبیین جایگاه سرمایه اجتماعی مدرسه در توسعه امنیت اجتماعی

دکتر رضا رافتی^۱. مجتبی وزینی افضل^۲

۱. دکتری مدیریت آموزشی و مدرس دانشگاه

rzrafati@yahoo.com

۲. کارشناسی ارشد مدیریت منابع انسانی گرایش منابع انسانی اسلامی

دانشکده مدیریت و حسابداری، پردیس فارابی دانشگاه تهران، قم، ایران

Mojtaba.vazini16@gmail.com

چکیده

پژوهش حاضر، به تبیین و شناسایی جایگاه سرمایه اجتماعی مدرسه در امنیت اجتماعی می‌پردازد. بر این اساس چهار سوال پیرامون سرمایه اجتماعی مدرسه، عوامل تاثیر گذار بر سرمایه اجتماعی و راه‌های ایجاد آن و راهکارهای امنیت مطرح و مورد مطالعه و بررسی قرار گرفته است. روش انجام پژوهش تحلیل اسنادی بوده و به منظور گردآوری داده‌های لازم جهت پاسخگویی به سوال‌های پژوهش اسناد و مدارک موجود و مرتبط با موضوع حاضر با استفاده از فرم گردآوری داده‌ها جمع‌آوری و با شیوه کیفی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. عمده‌ترین یافته‌های پژوهش عبارتند از: راه کارهای ایجاد امنیت اجتماعی، شامل: تقویت هویت ملی، تقویت حس مسئولیت پذیری، فراهم سازی مبنای لازم برای رشد روحی و روانی، آگاه ساختن فراگیران در جهت پیشگیری از جرایم، افزایش آگاهی و هوشیاری از قوانین و مقررات اجتماعی، افزایش دانایی زنان، ایجاد نگرش‌های مثبت به محیط زیست، کمک به فراگیران جهت دست یابی به یک شخصیت مستقل و منطقی و همچنین نقش مدرسه در ایجاد سرمایه اجتماعی عبارتند از: وفاداری به ارزش‌های عمومی، سازگاری و تعهد افراد در جامعه، ایجاد زمینه نظارت و جامعه پذیری مناسب، کاهش رفتارهای بزهکارانه در اجتماع: یگانه‌سازی اندیشه‌ها، رفتارها، برخوردها و ارزش‌های فردی، تربیت و ایجاد رفتارهای مناسب و اصول اخلاقی.

واژه‌های کلیدی: سرمایه اجتماعی، مدرسه، امنیت

مقدمه:

از ابتدای شکل‌گیری زندگی اجتماعی، انسان‌ها همواره با مسأله‌ی محافظت خود در مقابل خطرات و تهدیدات بیرونی و درونی مواجه بوده‌اند. در واقع تمامی افراد و ملت‌ها برای رسیدن به آمال و اهداف خود نیازمند تأمین محیطی آرام و باثبات بوده و هستند. امنیت از گذشته تاکنون همواره به عنوان موضوعی که بقا و تداوم تمدن‌ها بدان منوط بوده است. امنیت از جمله مفاهیم پیچیده‌ای است که ارائه‌ی تعریف واحدی از آن به سادگی میسر نیست. امنیت پیش از آن که مقوله‌ای قابل تعریف باشد، پدیده‌ای ادراکی و احساسی است؛ (کاظمی، ۱۳۵۲: ۱۷).

بدون امنیت جوامع هیچ برنامه‌ای در داخل کشور قابل اجرا نیست (امیر انتخابی، ۱۳۸۴: ۷۲) و امنیت ملی مفهومی جدیدی است که با پیدایش پدیده‌ی دولت‌های ملی پدیدار شده و در انواع مختلف امنیت اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی نمود پیدا کرده است (روشندل، ۱۳۷۴: ۳) و این مسأله باعث شده که دولت و ملت‌ها درخصوص ابعاد مختلف امنیت به برنامه‌ریزی و چاره‌اندیشی همت گمارند.

در این میان مقوله‌ی امنیت اجتماعی به عنوان یکی از ارکان امنیت ملی، به ویژه در کشورهای در حال توسعه، بعد از پایان جنگ سرد مورد توجه قرار گرفته است. در همین راستا جامعه‌ی ایران نیز همچون سایر جوامع، همواره با مسأله‌ی "امنیت اجتماعی" و تلاش در جهت ارتقای آن روبرو بوده است. امنیت اجتماعی ممکن است در یک کشور به اشکال گوناگون به مخاطره بیفتد، از جمله به وسیله‌ی تهدیدات بیرونی و با وجود یک دشمن خارجی و یا به وسیله‌ی توطئه و تهدیدات داخلی و سیاست‌های تفرقه‌اندازی بین عموم مردم (صالحی امیری و جوینده، ۱۳۸۷: ۱۲) ایران از دیرباز به دلیل ویژگی‌های خاص فرهنگی، سیاسی و جغرافیایی همواره در معرض تهدیدات داخلی و خارجی قرار داشته و دارد. بخصوص با روند رو به رشد توسعه‌ی به دلیل شرایط خاص اقلیمی حاکم بر ایران، مسأله‌ی امنیت در این کشور بسیار مهم و حائز اهمیت به نظر می‌شهرنشینی و گسترش نهادهای جدید اجتماعی نیز ابعاد و زوایای جدید به خود گرفته است.

قرار گرفتن ایران در مسیر راه‌های تجاری عمده و اهمیت این کشور به عنوان محل تلاقی راه‌های بازرگانی و تجاری عمده جهان و پل ارتباط دهنده‌ی سه قاره‌ی مهم جهان - اروپا، آسیا و آفریقا - از یک سو و پراکندگی قومیتی و اختلاط دائمی فرهنگ‌ها از سوی دیگر و وجود خرده فرهنگ در سراسر ایران، آن را به عرصه‌ی نزاعهای داخلی و خارجی تبدیل ساخته است (همان منبع: ۱۳) به دلیل عوامل ذکر شده و با توجه به تغییر و تحولات شتابناک و آنی جهان امروز، مسأله‌ی امنیت اجتماعی امروزه در ایران به عنوان یکی از مهم‌ترین مسائل اجتماعی مطرح است و ارائه‌ی راهکارهای معقول، منطقی و علمی در جهت این امر را می‌طلبد.

انحرافات و آسیب‌ها و چالش‌های اجتماعی ما را با مخاطرات عدیده‌ای مواجه نموده و مسأله‌ی "امنیت از این رو بروز مسائل خاص بیرونی مانند تهدیدات بین‌المللی و مشکلات خاص درونی از جمله فقر، تورم،

اجتماعی " را تحت شعاع خود قرار داده است. در چنین شرایطی است که نمی‌توان از نقش بسیار مهم نهادهای علمی، آموزشی و فرهنگی در مقابله با این قبیل مشکلات چشم پوشی کرد. از جمله مهم ترین نهادها و ارگانی که می‌تواند با تربیت قشر تحصیل کرده ی جامعه به ارتقاء سطح امنیت اجتماعی جامعه کمک نماید، آموزش و پرورش و به تبع آن نهاد مدرسه نیز می‌باشد.

بنابراین نظام آموزش و پرورش باید طوری تنظیم شود که نسل‌های آینده با انگیزه ی صحیح و بر اساس استعداد و علاقه بتواند متغیرهای هویتی و فرهنگی را درک کرده و گام‌های موفقیت را به خوبی بردارند. در واقع برنامه ریزی آموزش و پرورش باید به گونه ای باشد که پاسخ گوی نیازمندی‌های منطبق با استانداردهای جهانی باشد تا بر اساس آن بتواند به وسیله ی کتب درسی و برنامه‌های پرورشی، فرهنگ بومی و ملی را به جامعه انتقال دهد و رهیافت نوینی در زمینه ی هویت ملی ارائه کند و نیز این اصل را بپذیرد که تأمین امنیت در تمامی ابعاد نیازمند آموزش و پرورش کارآمد است (شاه حسینی، ۱۳۸۶).

در راستای موضوع تحقیق حاضر مطالعات و تحقیقاتی انجام گرفته که در پژوهش حاضر به برخی از آنها پرداخته شده است: بوستانی (۱۳۹۱) در پژوهشی تحت عنوان "سرمایه اجتماعی و رفتار پرخطر، مطالعه موردی دانش آموزان شهر کرمان" به این نتایج نائل آمد که سرمایه اجتماعی نقش قابل توجهی در ارتباط با کاهش رفتارهای پرخطر دارد و همچنین سرمایه اجتماعی و مالی خانواده (تحصیلات والدین و درآمد خانواده) در بروز رفتارهای پرخطر کم رنگ شده است و گاه به آن دامن می‌زند مولفه‌های سرمایه اجتماعی قوی تری ظاهر شده و نقش بازدارنده ایفا می‌کند.

هاونگی (۱۳۹۴) در پژوهشی با عنوان "نقش آموزش و پرورش در توسعه ی امنیت اجتماعی" به این نتایج نائل آمد که در واقع نظام آموزش و پرورش مهمترین مرجع اثرگذار تلقی می‌شود که می‌تواند در جهت رشد و تعالی افراد نقش مؤثری ایفا کند. از این حیث برجسته ترین مؤلفه‌های اثربخش در راستای ایجاد امنیت اجتماعی که در نظام آموزش و پرورش قابل تبیین است عبارتند از: تقویت هویت ملی، تقویت حس مسئولیت پذیری، رشد روحی و روانی افراد، آگاه ساختن فراگیران در جهت پیشگیری از جرایم و . . می‌باشد.

سید نورانی و همکاران (۱۳۹۳) در پژوهشی با عنوان "بررسی نقش آموزش در ایجاد سرمایه اجتماعی در ایران" به این نتایج نائل آمد که بین آموزش و سرمایه اجتماعی رابطه معنا داری وجود دارد و آموزش عالی با ضریب ۰/۲۹ کمتر از آموزش پایه روی سرمایه اجتماعی اثر می‌گذارد.

فقیهی (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان "سرمایه اجتماعی در سازمان" به این نتایج نائل آمد که سرمایه اجتماعی سازمانی ناشی از ویژگی‌های روابط اجتماعی درون سازمان است و از طریق جهت گیری اهداف جمعی و اعتماد مشترک سطوح اعضا شناخته می‌شود، دو جزء دارد: امکان مشارکت و اعتماد یکی از ورزش‌های ایجاد سرمایه اجتماعی سازمانی گر داوری گروه‌های غیر رسمی کارکنان برای مشارکت در دانش و مهارت است در این گروه‌ها (گروه‌های حرفه‌ای) افرادی که دارای تجربیات، ابزارهای کاری و

چالش‌های مشترکند، یکدیگر را می‌یابند، با هم ملاقات می‌کنند تا مسائل را حل و با کسانی که نیاز به‌کاری مشترک دارند رابطه برقرار کنند.

نازک تبار (۱۳۸۷) در پژوهشی با عنوان "واکاوی رابطه سرمایه اجتماعی خانواده با تحصیل فرزندان" به این نتایج رسیدند که: بیانگر این است که از بین ابعاد متغیر مستقل سرمایه اجتماعی، میان ارتباط با اقوام، خویشاوندان و همسایگان و ارتباط با اولیا و مربیان مدرسه و متغیر وابسته موفقیت تحصیلی رابطه مثبت و معنا دار وجود دارد و نیز از متغیرهای مستقل تنها یک مؤلفه از متغیر مستقل ارتباط‌های بیرون خانوادگی (میزان حضور در مراسم گروهی و مذهبی) بر متغیر وابسته موفقیت تحصیلی، تأثیر معنا داری دارد.

دهقان و سراجیان (۱۳۹۵) در پژوهش با عنوان "رابطه سرمایه اجتماعی خانوادگی و مشارکت والدین در امور مدرسه با موفقیت تحصیلی دانش آموزان" به این نتایج رسیدند که تغییر سرمایه اجتماعی تأثیر مستقیم بر عملکرد تحصیلی دانش آموزان دارد و همچنین به سبب مشارکت والدین در امور مدرسه، سرمایه اجتماعی سهم دیگری از واریانس موفقیت تحصیلی را توضیح می‌دهد.

هلیول و پاتنام (۲۰۰۷) با استفاده از مطالعه داده ای سری زمانی و مقطعی سرمایه اجتماعی در امریکا نشان می‌دهند که افزایش میانگین سطوح آموزشی، میزان اعتماد را بالا می‌برد و سطوح مشارکت را به عنوان دومین مؤلفه سرمایه اجتماعی کم نمی‌کند.

نری و ویلی (۲۰۰۹) با روش *ols* و تخمین داده‌های مربوط به دانش آموزان استرالیا بیان می‌کنند که هرچند تغییر پذیری زیادی در میزان سرمایه اجتماعی دانش آموزان وجود دارد اما میان سرمایه اجتماعی و عملکرد تحصیلی رابطه معنا داری وجود ندارد

بنابراین با عنایت به نکات فوق، مساله اساسی پژوهش تبیین جایگاه سرمایه اجتماعی مدرسه در توسعه امنیت اجتماعی بوده که در این راستا چهار سوال پژوهشی زیر طرح و مورد بررسی واقع شده است:

- ۱) مفهوم اصطلاح سرمایه اجتماعی مدرسه و کاربری آن چیست؟
- ۲) مفهوم امنیت اجتماعی و اهمیت و راه کار های ایجاد آن چیست؟
- ۳) نقش مدرسه در ایجاد سرمایه اجتماعی چیست؟
- ۴) راهکار هاو پیامد های ایجاد سرمایه اجتماعی مدرسه در ایجاد امنیت اجتماعی چیست؟

روش تحقیق:

پژوهش حاضر به دنبال تبیین جایگاه سرمایه اجتماعی مدرسه در امنیت جامعه بوده و با عنایت به سوال های مطرحه، به شیوه توصیفی و از نوع تحلیل اسنادی انجام شده است.

جامعه و نمونه پژوهش:

با توجه به روش پژوهش، جامعه پژوهش شامل کلیه اسناد، مدارک و منابع مرتبط با موضوع مورد بررسی می‌باشد. از آنجا که در پژوهش حاضر کلیه منابع و مراجع موجود فیش برداری و در راستای هدف پژوهش مورد استفاده قرار گرفته، نمونه‌گیری انجام نشده و کلیه منابع و مراجع مرتبط و در دسترس مذکور، مورد بررسی و تحلیل واقع شده است.

ابزار گردآوری داده‌ها

به معنای خاص پژوهش‌های میدانی، ابزاری در پژوهش استفاده نشده ولی در این ارتباط از فرم‌های فیش برداری به منظور گردآوری نتایج مطالعات مرتبط استفاده شده است.

شیوه تحلیل داده‌ها

از آنجا که داده‌های به دست آمده کیفی بوده بنابراین از تحلیل کیفی به منظور تحلیل و جمع‌بندی آنها استفاده شده است.

تحلیل یافته‌های پژوهش:

در اینجا نتایج بررسی سؤالهای پژوهش ارائه خواهد شد:

۱. بررسی سوال اول پژوهش

اولین سوال اصلی پژوهش حاضر عبارت است از مفهوم اصطلاح سرمایه اجتماعی مدرسه و کاربست آن چیست؟ بحث‌هایی که تاکنون درباره مفهوم سرمایه اجتماعی ارائه شده، با توجه به دیدگاه یا رویکرد ارائه دهندگان بحث‌ها، دو دسته اند: نخست، آنهایی هستند که به بررسی کلیت مجموعه‌های انسانی کوچک یا بزرگ، مانند: مدرسه، شهر و جامعه پرداخته و در این بررسی "همگرایی اجتماعی"^۱ و "همبستگی اجتماعی" را در کانون توجه خود قرار داده اند و دوم، آنهایی که با کندوکاو در رابطه فرد و جامعه‌هاش، بار دیگر مفهوم "ساختار اجتماعی"^۲ و تاثیر آن بر فرد و رفتارهایش را مطرح کرده و کوشیده اند، ابعاد کم و بیش تازه تری از نقش انکارناپذیر این پدیده اجتماعی را در جامعه آشکار سازند. هانی فان نخستین نویسنده‌ای است که از اصطلاح "سرمایه اجتماعی" استفاده کرده است. این مربی آموزشی گِمنام وِرجینیایی در مقاله‌ای نابسامانی‌های نظام آموزشی کشورش، ایالات متحده آمریکا، را بررسی می‌کند و اصطلاح "سرمایه اجتماعی" را برای تبیین دگرگونی‌هایی که در روابط اجتماعی دانش

^۱ Social Convergence

^۲ Social Solidarity

^۳ Social Structure

آموزان مشاهده کرده، به کار می برد. او گزارش می دهد که در مدرسه های آمریکایی پیوسته از میزان حسن نیتی که دانش آموزان برای برقرار کردن رابطه بایکدیگر به آن نیاز دارند، کاسته می شود و دانش آموزان نسبت به یکدیگر کم توجه شده و بیش از پیش از خواسته های فردی و شخصی خود پیروی می کنند؛ همدلی میان آنها کاهش یافته و از این رو آنها برای معاشرت و روابط پایدار با یکدیگر تمایل کمتری از خود نشان می دهند.

هانی فان این تغییرات را با میزان یا اندازه سرمایه اجتماعی در مدرسه های آمریکایی مرتبط میداند. در نظر او سرمایه اجتماعی سرمایه اجتماعی مجموعه ای از منابعی است که در روابط خانواده و در سازمان اجتماعی محلی وجود دارد و برای رشد اجتماعی یا شناختی کودک یا جوان مفید است (کلمن به نقل از فیلد، ۱۳۸۸) سرمایه اجتماعی مدرسه غالباً به طور مستقیم به پیوندهای بین والدین و مدارس باز می گردد که می تواند نتایج آموزشی را تسهیل کند. این پیوندها می توانند منعکس کننده روابطی باشند که والدین، فرزندان با معلمان مدرسه صورت می دهند (احمدی، ۱۳۸۸، پارسل و دافر، ۲۰۰۱)

از منظر پارادایم سرمایه اجتماعی، مدرسه به عنوان زمینه ای دیده می شود که در آن، روابط مهم برای سازگاری اجتماعی دانش آموز بسط پیدا می کند، روابطی که معلمان و والدین را نیز درگیر می کند (گاتای، ۲۰۰۷)

سرمایه اجتماعی در مقایسه با سایر اشکال سرمایه مادی، مالی و انسانی ویژگی های متمایزی دارد. این سرمایه در مقام دارایی برای گروه ها یا شبکه ها دارای خصیصه جمعی است و نه فردی. این نوع سرمایه به طور مستقل در اختیار فرد نیست و به آسانی سرمایه مالی قابل انتقال و یا به اندازه سرمایه انسانی متحرک نیست. سرمایه اجتماعی معمولاً در حین استفاده به جای کاهش یافتن، افزایش می یابد (تونکس، ۱۳۷۸)

سرمایه اجتماعی مدرسه^۱: سرمایه اجتماعی مدرسه غالباً به طور مستقیم به پیوندهای بین والدین و مدارس باز می گردد که می تواند نتایج آموزشی را تسهیل کند. این پیوندها می توانند منعکس کننده روابطی باشند که والدین، فرزندان با معلمان مدرسه صورت می دهند (گاتای و ترمبلا، ۲۰۰۷) سرمایه اجتماعی در تعریف بورديو، جمع منابع بالقوه ای است که حاصل از شبکه ای بادوام از روابط کم و بیش نهادینه شده آشنایی و شناخت متقابل - یا به بیان دیگر با عضویت در گروه - است. شبکه ای که هریک از اعضای خود را از پشتیبانی سرمایه اجتماعی برخوردار می کند و آنان را مستحق اعتبار می سازد. (تاجبخش، ۱۳۸۹)

در پژوهش حاضر سرمایه اجتماعی در مدرسه شامل ابعاد زیر و شاخص های مربوط به آن است:

^۱ School social capital

درگیری دانش آموزان^۱: منظور مشارکت عملی دانش آموزان در مدرسه است که خود به دو خرده بعد تقسیم شده است. (ریم و رامبرگر^۲، ۲۰۰۸)

درگیری دانش آموز در فعالیت‌های درسی مدرسه که شامل شاخص‌های زیر است:

انجام تکالیف مدرسه^۳: که شامل دو گویه در مورد زمان صرف شده توسط دانش آموز برای انجام تکالیف در طول روزهای هفته و نیز تعطیل است.

آمادگی برای مدرسه^۴: ترکیبی از دو گویه آمادگی آموزشی دانش آموزان بر اساس گزارش خود دانش آموزان از سابقه حضورشان در مدرسه با قلم و کاغذ و کتاب و نیز تکمیل تکالیف درسی است. درگیری دانش آموز در فعالیت‌های فوق برنامه مدرسه که شامل شاخص‌های زیر است:

مشارکت ورزشی^۵: که ترکیبی از سه گویه مشارکت گزارش شده خود دانش آموزان در فعالیت‌های ورزشی داخل و یامیان مدارس فوتبال، بسکتبال و والیبال و یا دیگر تیم‌های ورزشی است.

مشارکت هنری^۵: که ترکیبی از سه گویه مشارکت گزارش شده خود دانش آموزان در فعالیت‌های هنری در گروه‌های، فعال بودم، فعال نبودم؛ سرود، تئاتر و دیگر فعالیت‌های هنری است.

مشارکت والدین در مدرسه: منظور پیوندهای بین والدین و مدارس است که در اینجا از طریق سه گویه شامل میزان شرکت والدین در جلسات مدرسه، سر زدن به مدرسه و آگاهی والدین از جریان وقایع و اتفاقات مدرسه اندازه گیری شده است.

ابعاد سه گانه سرمایه اجتماعی

بعد ساختاری: این بعد شامل پیوندهای شبکه‌ای، پیکربندی شبکه‌ای و انطباق پذیری شبکه‌های بین افراد است. به طور کلی این بعد حوزه‌ای را بررسی می‌کند که در آن افراد در سازمان به هم مرتبط می‌شوند الگوهای ارتباطی میان کارکنان توصیف، و سودمندی چینی ارتباطاتی مطالعه می‌شود (بولین و دیگران، ۲۰۰۲).

بعد رابطه‌ای: این بعد با سطوح بالای اعتماد، هنجارهای مشترک، تکالیف و هویت متقابل مشخص می‌شود. در واقع این بعد ارتباط موثر بین همکارانی که یکدیگر را دوست دارند، به یکدیگر اعتماد دارند و با هم هویت می‌یابند توجه دارد (بولین و دیگران، ۲۰۰۲).

بعد شناختی: این بعد از طریق درک متقابل میان کارکنان از طریق زبان مشترک و مبادله سرگذشت‌های مشترک تحقق می‌یابد زبان و سرگذشت‌های مشترک موجب افزایش سطح درک میان اعضای سازمان

¹ Student engagement

² Ream&rumbergur

³ School preparation

⁴ Athletic participation

⁵ Arts participation

می‌شود و توانایی کارکنان را برای پیش‌بینی اقدامات سایر همکاران افزایش می‌دهد (کلایموسکس، ۱۹۹۴)

* شبکه چگونه شکل می‌گیرد؟ * شبکه چگونه امکان دسترسی به منابع را پیدا می‌کند؟ * شبکه چگونه می‌تواند برای اهداف جدید به آسانی خود را دوباره شکل دهد؟	بعد ساختاری * ویژگیهای شبکه‌های غیررسمی
* آیا افراد با این فرض که دیگران با حسن نیت و شایسته‌اند عمل می‌کنند؟ * آیا درک مشترکی از رفتارها و تکالیف موردنظر وجود دارد؟ * تا چه اندازه افراد با شبکه احساس هویت می‌کنند؟	بعد رابطهای * پویاییهای متقابل شخصی در شبکه‌های غیر رسمی
* تا چه اندازه "زبان مشترک" مورد استفاده اعضای شبکه قرار می‌گیرد؟ * چه داستانها / سرگذشتهای مشترکی به این زمینه شکل می‌دهد؟	بعد شناختی * زمینه‌ای که در آن رویدادهای شبکه شناخته شده‌است

منبع: ناهایت و گوشال، ۱۹۹۸

۲. بررسی سوال دوم پژوهش

دومین سوال پژوهش حاضر عبارت است از اینکه، مفهوم امنیت اجتماعی و اهمیت و راه کارهای ایجاد آن چیست؟

امنیت اجتماعی عبارتست از: پیش‌بینی و تدارک کمک دولت برای تامین نیازهای مردم در نتیجه بیماری، بیکاری، سالمندی، مصون بودن و حالت فراغ عموم افراد جامعه از تهدیدات یا اقدامات خلاف قانون است (هاونگی، ۱۳۸۲). بر این اساس مقوله امنیت، آسایش عمومی، نظم و سامان اجتماعی و ایجاد اطمینان خاطر و اعتماد سازی در میان اقشار جامعه از اهمیت شایان توجه و خطیری برخوردار است و در اهمیت آن همین بس که پیامبر (ص) می‌فرمایند در کنار سلامتی، "امنیت اجتماعی" به عنوان نعمت قدر ناشناخته ای برای بشریت قلمداد شده است و در پرتو نظم، امنیت و سامان اجتماعی شرایط و زمینه‌های پیشرفت، ترقی و توسعه ملی در ابعاد گوناگون اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی تحقق پذیر می‌شود. در این رابطه؛ پیشگیری از جرم، بزهکاری، ناهنجاری و بطور کلی آسیب‌های متعدد اجتماعی و مبارزه با عناصر مخل نظم و امنیت و آسایش عمومی مسأله ای پیچیده است که از دغدغه‌های اصلی مدیران و مسئولین سیاسی، اجتماعی و حکومتی جوامع مختلف به شمار می‌رود. علیرغم افزایش اهمیت امنیت اجتماعی در جوامع به تدریج، ابزارها، شیوه‌ها و رهیافت‌های ایجاد و حفظ آن دستخوش تحولات حیرت‌آوری شده است. در جوامع گذشته اقتدار و کنترل نهادهای رسمی، نماد قدرت و امنیت به شمار می‌رفت ولی در عصر جدید عنصر اصلی ثبات نظم و امنیت اجتماعی ایجاد بسترهای الزم و پرورش انسان‌های متعهد به امور اجتماعی است. بر این اساس هر قدر دولت‌ها بیشتر به امر آموزش و پرورش توجه کنند،

پیشرفت‌های اجتماعی که لازمه امنیت می‌باشد در هر جامعه امری منطقی تر می‌باشد. چنان که آدام اسمیت عقیده دارد آموزش افراد در واقع نوعی سرمایه گذاری در آن‌ها است، با آموزش، افراد توانا تر خواهند شد و آموزش می تواند فساد و مسامحه کاری را از میان برمی دارد.

راه کارهای ایجاد امنیت اجتماعی

مؤلفه های ایجاد امنیت اجتماعی شامل مجموعه ای از گزینش‌ها و غالباً براساس ارزش‌ها است. بر این مبنایگر بسترهای لازم برای تجلی امنیت اجتماعی فراهم شود، بسیاری از آسیب‌ها، ناهنجاری‌ها و عوامل مخرب دیگر در جامعه از بین می‌رود. اما بی توجهی به آن موجب کسست وحدت، بی نظمی و حتی اختلال در ثبات سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و بطور کلی امنیت ملی می گردد. با این پیش در آمد در ادامه، راه کارهای بنیادین ایجاد امنیت اجتماعی در گستره نظام آموزش و پرورش به اختصار تشریح می‌گردد.

تقویت هویت ملی:

در برنامه تنظیم شده ی یونسکو، میهن دوستی در زمره‌ی اصلی با مرکزیت شأن انسان است که در قالب همبستگی (اجتماعی، احترام به فرهنگ، ارزش گذاری) از اهداف اصلی آموزش و پرورش شمرده شده است و با تمرینات ویژه به فراگیران متبادر است.

تقویت حس مسؤولیت پذیری:

موفقیت یک برنامه آموزشی به نگرش های فراگیران و معلم نسبت به کارکردهای آموزش و پرورش بستگی دارد. در تعلیم و تربیت قدیم معلم مسؤول تدریس و فراگیران ملزم به یادگیری بودند، اما در تعلیم و تربیت نوین مهمترین اتفاقی که افتاده این است که فراگیران برای یادگیری خودشان مسؤول شده و معلم ملزم کمک به فراگیران هست تا آن‌ها مطالب و مهارت‌ها را با انگیزه ی بالا و بر مبنای امکانات و توانایی‌های خویش به خوبی بیاموزند به فراگیران هست تا آن‌ها مطالب و مهارت‌ها را با انگیزه‌ی بالا و بر مبنای امکانات و توانایی‌های خویش به خوبی بیاموزند.

فراهم سازی مبنای لازم برای رشد روحی و روانی:

یکی از هدف‌های اساسی آموزش و پرورش ایجاد بسترهای با نشاط و متنوع برای رشد روحی و روانی فراگیران است. از آنجایی که رویکردهای آموزشی در تعلق خاصی از انسان ریشه دارد، از حوزه‌های معرفتی بنیادی مانند: زیر ساخت‌های اعتقادی و دینی، روانشناسی و جامعه شناسی و فلسفه مشتق شده اند و چارچوب مناسبی در تولید معرفت‌های انسانی در جهت تحقق این امر به شمار می آیند. در برنامه های تعلیم

و تربیت فعال، فراگیر محور اصلی آموزش قرار می‌گیرد و در فضای معنوی و عادلانه در اثر تعامل فرد با فرد و فرد با گروه امر یادگیری دنبال می‌شود. در چنین شرایطی فراگیر کار فردی خود را با کار گروهی بسط می‌دهد و به رقابت سالم و سازنده می‌پردازد و با انگیزه‌های درونی یعنی همان احساس ارزشمندی از اقبال جمعی را ترکیب کرده و تجلّی می‌بخشد و به طور طبیعی به فعالیت خود انگیزی و خود سازی می‌پردازد و با درک درست واقعیت‌ها، اندیشه خویش را با عمل سازش می‌دهد، به وجد می‌آید، احساس شخصیت می‌کند و نشانه‌های اعتماد به نفس، تعادل روحی و روانی و عزم و اراده درونی در او ظاهر می‌شود.

آگاه ساختن فراگیران در جهت پیشگیری از جرایم:

از لحاظ لغوی به معنی جلوگیری، مانع شدن، جلو بستن و "پیشگیری" با توجه به اینکه واژه‌ی در جرم شناسی مقصود از پیشگیری از جرم، است "بدو ناخواسته" اقدامات احتیاطی برای جلوگیری از اتفاقات کلیه اقدامات و تدابیری است که هدف آن کاهش فرصت‌ها، موقعیت‌های ارتکاب جرم و یا به حداقل رساندن وسعت و شدت ارتکاب جرم است (وهایی، ۱۳۶۲)

بر این مبنا آموزش و پرورش باید علاوه بر فعالیت‌های تحصیلی به موارد زیر نیز توجه خاص بنماید تا به عنوان مؤثر ترین عامل در آموزش‌های پیشگیرانه از جرم عمل کند.

– تعلیم ارزش‌های بنیادین و ایجاد احترام برای هویت و الگوهای فرهنگی فراگیران

– ارتقاء و پرورش شخصیت، استعدادها و توانایی‌های ذهنی و جسمی فراگیران

– پرداختن به فعالیت‌هایی که موجب پرورش احساس یگانگی با مدرسه و جامعه و تقویت روحیه احترام به قوانین در فرد می‌گردد.

– تشویق کودکان و نوجوانان به ادراک و احترام به عقاید مختلف و تفاوت‌های فرهنگی

افزایش آگاهی و هوشیاری از قوانین و مقررات اجتماعی:

کمک به فراگیران در تحلیل و تفسیر ارزش‌ها و مفاهیمی که از طریق وسایل ارتباط جمعی به خصوص اینترنت دریافت می‌شود نظام آموزش و پرورش در طول دوره‌های آموزشی برای فراگیران فرصت‌های متعددی ایجاد می‌کند تا آن‌ها بتوانند با قوانین و مقررات اجتماعی آشنا شوند و در جامعه به کار ببرند. به عنوان مثال: مدرسه از همان ابتدا، اصل پاداش و کیفر را به صورت بازی‌های دسته جمعی و رخدادهای آموزشی به دانش آموزان می‌آموزد. (شیخاوندی، ۱۳۷۳)

افزایش دانایی زنان:

همچنین آموزش و پرورش به زنان کمک می‌کند تا در زندگی روزمره خود با مشکلات، بهتر کنار بیایند و به صورت منطقی به حل آن‌ها بپردازند. بر این اساس هر چه سطح تحصیلات زنان بالاتر رود به دنبال آن تعداد کودکانی که به سوء تغذیه دچار می‌شوند، پایین تر می‌آید، مراقبت‌های پیش از زایمان و مداوای پزشکی افزوده می‌شود، مبنای خانواده‌ها تقویت می‌یابد، گرایش به سمت اعتیاد کمرنگ می‌گردد و سطح اقتصاد اجتماعی خانواده‌ها بالا می‌رود. همین طور طرز اداره ی خانواده و تربیت بچه های توانمند از اموری است که در طول دوران تحصیل مدرسه ای به فراگیران آموزش داده می‌شود (وثنوقی، ۱۳۷۳)

ایجاد نگرش های مثبت به محیط زیست:

در نظام آموزش و پرورش مفاهیم و مهارت‌های اساسی در قالب برنامه های منظم و با استفاده از روش‌های آموزشی متنوع به فراگیران ارائه می‌شود و آن‌ها به خوبی می‌آموزند که چگونه محیط زیست پیرامون خود را دوست بدارند، به چه طریق در حفاظت از آن مشارکت نمایند و با توسل به چه اهرم هایی از تخریب آن جلوگیری به عمل آورند.

کمک به فراگیران جهت دست یابی به یک شخصیت مستقل و منطقی:

میزان تاثیر آموزش و پرورش در شخصیت فراگیران به میزان تشخیص هدف‌های تربیتی بستگی دارد، بدین معنا تعلیم و تربیتی که در برنامه‌های تحصیلی همه‌ی جوانب شخصیت افراد را در نظر می‌گیرد با تنظیم فعالیت‌های متنوع آموزشی با رویکرد اجتماعی و عملی به رشد و پرورش شخصیت آن‌ها کمک می‌کند. (شعاری نژاد، ۱۳۸۳)

تقویت خداپرستی:

انسان در قالب تعلیم و تربیت صحیح دینی می‌آموزد که تقوا و تزکیه، خرد پرستی، برابری، عدالت خواهی، ایثار و از خود گذشتگی بر اساس خداشناسی عالی‌ترین مظهرهایی هستند که نه تنها موجبات رشد و تکامل او را در حیات فردی فراهم می‌سازند بلکه باعث تجلی زندگی جمعی نیز می‌شوند.

۳. بررسی سوال سوم پژوهش

سومین سوال پژوهش حاضر عبارت است از اینکه، نقش مدرسه در ایجاد سرمایه اجتماعی چیست؟

وفاداری به ارزش‌های عمومی:

در واقع، مدرسه به عنوان یکی از کارگزاران اصلی جامعه‌پذیری، دانش‌آموزان را جهت وفاداری به ارزش‌های عمومی اجتماعی می‌کند (هافمن، ۲۰۰۲). درونی‌سازی هنجارهای اجتماعی یکی از موضوعات مهم نظریه یادگیری اجتماعی نیز است (رایت و دیگران، ۲۰۰۰). بر اساس نظریه یادگیری اجتماعی، رفتار انحرافی آموختنی است و در فرایند رابطه با دیگران آموخته می‌شود. در این فرایند یادگیری، الگوهای فرد می‌تواند مطابق با ارزش‌ها و هنجارهای رسمی جامعه یا الگوهای رفتار انحرافی باشد (احمدی، ۱۳۸۸). بنابراین، سرمایه اجتماعی مدرسه از طریق کنترل و نظارت بر کنش‌های دانش‌آموزان و نقشی که در شکل‌گیری هویت و اجتماعی کردن آنان دارد، مانع از آن می‌گردد که جوانان الگوهای رفتار بزهکارانه پیروی کنند.

سازگاری و تعهد افراد در جامعه:

روابط سرمایه اجتماعی مدرسه و سازگاری دانش‌آموزان می‌تواند از طریق مطالعاتی که به بررسی رابطه ویژگی‌های مدرسه و رفتار دانش‌آموزان پرداخته‌اند، استنباط می‌شود. روتر (۱۹۷۹) در مطالعه رابطه بین مدرسه و رفتار ضد اجتماعی جوانان، مجموعه‌ای از ویژگی‌هایی را مشخص می‌کند که ظاهراً مانع رفتار انحرافی برخی از دانش‌آموزان می‌گردد. مدرسی که معلمان آنان به دانش‌آموزان، نمونه‌ای از رفتار مناسب را ارائه می‌دهند، بر دانش‌آموزان نظارت و کنترل دارند، آنان را با برنامه‌های آموزشی صحیح برمی‌انگیزند و شیوه‌های انضباطی مناسب و استوار را به کار می‌برند. (به نقل از گاتای و ترمبلا، ۲۰۰۷). همچنین مشارکت دانش‌آموزان در تکالیف، فعالیت‌های فوق برنامه و عضویت در گروه‌ها و انجمن‌های مدرسه منجر به تعهد جوانان در فعالیت‌های همگرای مدرسه می‌شود (احمدی، ۱۳۸۸). می‌توان گفت به طور کلی این ویژگی‌ها با افزایش وابستگی و تعهد دانش‌آموزان نسبت به مدرسه و درگیری در فعالیت‌های آن زمینه رفتار بزهکارانه را در کودکان و نوجوانان کاهش می‌دهند.

ایجاد زمینه نظارت و جامعه‌پذیری مناسب:

سرمایه اجتماعی مدرسه، به طور ویژه‌ای والدین را در فعالیت‌های مدرسه نیز درگیر می‌کند (مانند انجمن اولیا و مربیان،) (گاتای و ترمبلا، ۲۰۰۸). ایجاد مشارکت موثر میان مدرسه و خانواده با ایجاد زمینه نظارت و جامعه‌پذیری مناسب، شرایط رشد مثبت و بهتری را برای جوانان فراهم می‌کند (احمدی، ۱۳۸۸). همچنین می‌توان گفت سرمایه اجتماعی مدرسه علاوه بر افزایش سرمایه اجتماعی میان والدین و مربیان، می‌تواند با برقراری ارتباط میان والدین دانش‌آموزان (مثلاً در انجمن اولیا و مربیان) سرمایه اجتماعی را از طریق فروبستگی اجتماعی افزایش دهد. کلمن نیز در مقایسه میزان ترک تحصیل بسیار کمتر مدارس خصوصی (مثل مدارس خصوصی وابسته به سازمان‌های مذهبی) نسبت به مدارس دولتی، معتقد است که علت آشکار

آن سرمایه اجتماعی در دسترس مدارس خصوصی است که برای بیشتر مدارس دیگر وجود ندارد. این امر تا اندازه‌ای به ارتباطات اجتماعی - همچنین حضور در مدارس خصوصی: ساختاری بین مدرسه و والدین از طریق اجتماع مذهبی بستگی دارد (کلمن، ۱۳۷۷)

کاهش رفتارهای بزهکارانه در اجتماع:

میان مشارکت والدین در مدرسه و رفتارهای بزهکارانه رابطه منفی و معناداری وجود داشت. بدین معنا که هرچه میزان مشارکت والدین در مدرسه به عنوان شاخصی از پیوندهای میان اولیاء و مربیان مدرسه بیشتر گردد، میزان درگیر شدن فرزندان آنان در رفتارهای بزهکارانه کاهش می‌یابد. (علامه و همکاران، ۱۳۹۵)

۴. بررسی سوال سوم پژوهش

چهارمین سوال پژوهش حاضر عبارت است از اینکه، راهکارها و پیامدهای ایجاد سرمایه اجتماعی مدرسه در ایجاد امنیت اجتماعی چیست؟

منظور از نهاد های آموزشی همه ساختارها، قواعد هنجاری و سازمان های هستند که عهده دار یک یا چند بخش از وظایف و کارکردهای نهادی آموزش و پرورش می باشند مانند مدارس و دانشگاه ها و . . که بخش بزرگی از نهاد های آموزشی به حفظ نظم و آرامش اجتماعی جامعه مربوط می شود. کارل ماتهیم معتقد است: تعلیم و تربیت عبارت است از استفاده برنامه ریزی شده از انواع فراوان نیزه ها و نهادهای اجتماعی تا بتوان شخصیت های ازاد منش را که برای تضمین یگانگی جامعه لازم هستند به وجود آورد (صوری، ۱۳۸۸) غیر از مواردی که اشاره گردید امنیت خود دارای ابزار و لوازمی نیز هست که این ابزارها عبارتند از:

- ۱ - خشونت و زور (ابزارهای نظامی و قوه قهریه)
- ۲ - آموزش و پرورش
- ۳ - تغییر شرایط و رفع موانع نیازهای اولیه انسانی
- ۴ - مقررات و قوانین
- ۵ - عرف و سنت، ارزش ها و هنجارهای اجتماعی
- ۶ - عقاید مذهبی و احکام مذهبی
- ۷ - قواعد اخلاقی
- ۸ - منزلت، مکان و موقعیت اجتماعی (اساتید، معلمان، بزرگان دینی و سیاستمداران)
- ۹ - الگوهای تربیتی عاطفی - احساسی
- ۱۰ - وسایل ارتباط جمعی

مطابق موارد فوق تنها یکی از ده ابزار امنیتی، ابزارهای نظامی و قوه قهریه است و مورد دیگر به امور اجتماعی، فرهنگی و فردی باز می‌گردد. نهاد های آموزشی از طریق تعلیم و تربیت نونهالان، نوجوانان و جوانان یک جامعه و در مراتب بعدی، اجتماعی کردن و باز اجتماعی کردن مردم نقش بسیار مهمی در برقراری، حفظ و نظارت بر امنیت اجتماعی جامعه دارند. نهادهای آموزشی حتی برای مردم مرزهای امنیت و آسایش را تعریف و با انواع راهکارهای آموزشی به آنان القاء می‌کنند.

درون «مقوله» امنیت، بحثی قابل طرح است که به بعد داخلی امنیت بر می‌گردد؛ یعنی مسائلی که در حوزه‌های متفاوت سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، حقوقی و قضایی، افراد جامعه با آن مواجه هستند. آنها در چارچوب بحث «امنیت اجتماعی» قابل بررسی هستند.

گاه ممکن است جایگاه امنیت فردی در مقابل امنیت جامعه مورد سؤال قرار گیرد. «امنیت فردی»، آرامش و آسایشی است که فرد بدون در نظر گرفتن امکانات جامعه و دولت، برای خود فراهم می‌کند. اما «امنیت اجتماعی» عبارت است از آرامش و آسودگی خاطری که جامعه و نظام سیاسی برای اعضاء خود ایجاد می‌کند (پانتام، ترجمه دلفروز، ۱۳۸۰).

به طور کلی «امنیت اجتماعی» به قلمروهایی از حفظ حریم فرد مربوط می‌شود که به نحوی در ارتباط با دیگر افراد جامعه هستند و به نظام سیاسی و دولت مربوط می‌شود. این قلمروها می‌توانند زبان، نژاد، قومیت، اعتبار، نقش اجتماعی، کار، درآمد، رفاه، مشارکت سیاسی، آزادی، اعتقاد، کسب مهارت زندگی، میزان کسب آگاهی و دانش و غیره باشند.

نقش نهادهای آموزشی در یکپارچگی امنیت امنیت یکپارچه به معنی یگانه سازی اندیشه ها، رفتارها، برخوردها و ارزش های فردی با مجموعه ای از مقوله های فکری، هنجارها و ارزش های اجتماعی است؛ چرا که امنیت اجتماعی به معنی اجتماعی شدن و هویت یافتن نیز است.

تربیت و ایجاد رفتارهای مناسب و هنجار در جامعه به عقیده کنفوسیوس بر اساس یکسری اصول اخلاقی بنا نهاده شده است، او معتقد است: باید بکوشیم تا بر خویشتن غالب آییم، به اندیشه های خود پی ببریم و در تلاش برای حقیقت، کاملاً صمیمی باشیم. او بیان می‌کند: وقتی یک فرد به آرامش برسد، می تواند زندگی خانوادگی خود را نیز منظم سازد. در صورتی که زندگی خانوادگی هماهنگ باشد، استان ها پیشرفت می‌کنند و امپراطوری ها در آرامش به سر می‌برند (بویدوی، ۱۹۸۷).

به مدد نهاد های آموزشی، نگرش بدبینانه افراد نسبت به جامعه، به نگرشی یکپارچه و خوش بینانه تبدیل می‌شود. تقسیم کار آموخته شده، پذیرش وظایف، نقش ها و ارزش ها از جمله مواردی است که در ساختن امنیت ایدار اخلاقی و سازمان یافته جامعه نقش ایفا می‌کند. مهمترین عنصر یکپارچه شدن امنیت، آموزش نهادی و آموزش رسمی است. یکی از کارکردهای مهم آموزش رسمی یا مدرسه و دانشگاه، ایجاد نظم و انضباط اخلاقی در دانش آموختگان است که زمینه ساز یکپارچگی امنیت و احترام به حقوق دیگران در جامعه فردا را فراهم می‌کند.

مطابق آنچه تاکنون بیان شد، مقوله امنیت اجتماعی بیشتر از آن که به ابزارهای امنیتی و چگونگی حفظ یا حراست از آن مربوط باشد، با نهادهای آموزشی و تربیتی در ارتباط است. همان چیزهای که آحاد جامعه در زمینه حفظ نظم، آرامش و امنیت عمومی در ابعاد مختلف شغلی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی آموخته‌اند.

هیچ نظام سیاسی و یا قوه قهریه‌ای در سطح جامعه قادر به تأمین امنیت اجتماعی جامعه بدون حمایت و کمک نهادهای دیگر از جمله نهاد های مذهبی و آموزشی نیست. با این همه برخی از موضوعات و اصولی که ارایه شد را می‌توان تحت عنوان عوامل و اصول تأمین امنیت اجتماعی که غالباً به وسیله نهادهای آموزشی تأمین و اشاعه می‌شود، محسوب کرد.

بحث و نتیجه‌گیری:

پژوهش حاضر به منظور تبیین جایگاه سرمایه اجتماعی مدرسه در توسعه امنیت اجتماعی انجام شد. یافته‌های این پژوهش با توجه به سوالات مطرح شده در پژوهش نشان داد که:

سرمایه اجتماعی مجموعه‌ای از منابعی است که در روابط خانواده و در سازمان اجتماعی محلی وجود دارد و برای رشد اجتماعی یا شناختی کودک یا جوان مفید است (کلمن به نقل از فیلد، ۱۳۸۸). سرمایه اجتماعی مدرسه غالباً به طور مستقیم به پیوندهای بین والدین و مدارس باز می‌گردد که می‌تواند نتایج آموزشی را تسهیل کند. این پیوندها می‌توانند منعکس کننده روابطی باشند که والدین، فرزندان با معلمان مدرسه صورت می‌دهند (احمدی، ۱۳۸۸، پارسل و دافر، ۲۰۰۱) و ابعاد سرمایه اجتماعی عبارتند از: بعد شناختی، رابطه‌ای و ساختاری بوده.

راه کارهای بنیادین ایجاد امنیت اجتماعی در گستره نظام آموزش و پرورش عبارتند از: تقویت هویت ملی، تقویت حس مسئولیت پذیری، فراهم سازی مبنای لازم برای رشد روحی و روانی، آگاه ساختن فراگیران در جهت پیشگیری از جرایم، افزایش آگاهی و هوشیاری از قوانین و مقررات اجتماعی، افزایش دانایی زنان، ایجاد نگرش‌های مثبت به محیط زیست، کمک به فراگیران جهت دست یابی به یک شخصیت مستقل و منطقی.

نقش مدرسه در ایجاد سرمایه اجتماعی عبارتند از: وفاداری به ارزش های عمومی، سازگاری و تعهد افراد در جامعه، ایجاد زمینه نظارت و جامعه پذیری مناسب، کاهش رفتار های بزهکارانه در اجتماع.

راهکارها و پیامدهای ایجاد سرمایه اجتماعی مدرسه در ایجاد امنیت اجتماعی عبارتند از: خشونت و زور (ابزارهای نظامی و قوه قهریه)، آموزش و پرورش، تغییر شرایط و رفع موانع نیازهای اولیه انسانی، مقررات و قوانین، عرف و سنت، ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی، عقاید مذهبی و احکام مذهبی، قواعد اخلاقی، منزلت، مکان و موقعیت اجتماعی (اساتید، معلمان، بزرگان دینی و سیاستمداران)، الگوهای تربیتی عاطفی - احساسی، وسایل ارتباط جمعی

این نتایج با پژوهش‌های انجام شده در این رابطه به طور غیر مستقیم همسو می‌باشد: بوستانی (۱۳۹۱)، هاونگی (۱۳۹۴)، سید نورانی و همکاران (۱۳۹۳)، فقیهی (۱۳۹۵)، نازک تبار (۱۳۸۷)، دهقان و سراجیان (۱۳۹۵)، هلیول و پاتنام (۲۰۰۷)، نری و ویلی (۲۰۰۹)

پیشنهادهات:

- تاکید و تقویت همکاری های انجمن اولیا و مربیان و سایر گروه ها در مدرسه.
- تاکید بر مفهوم مدرسه محوری.
- استفاده از مفاهیم و محتواهای که امنیت ملی را نیز مورد تاکید قرار می دهد.
- تاکید بر آموزه های دینی و مذهبی که این نیز به نوبه در امنیت ملی نیز تاثیر گذار خواهد بود.
- فراهم آورد زمینه های مطلوب برای ورود دانش آموزان در فعالیت های فوق برنامه جهت آشنایی با مفاهیم امنیت ملی و ...

فهرست منابع و مآخذ

- احمدی، حبیب (۱۳۸۸)، جامعه شناسی انحرافات، تهران: انتشارات سمت.
- بوستانی، داریوش (۱۳۹۱)، سرمایه اجتماعی و رفتار پرخطر، مطالعه موردی دانش آموزان شهر کرمان، مجله علوم اجتماعی دانشگاه فردوسی مشهد، تابستان ۱۳۹۱، صص ۱-۳۱.
- پاتنام، رابرت (۱۳۸۰)، دموکراسی و سنت‌های مدنی، ترجمه ی محمدتقی دلفروز، تهران: نشر سلام
- پاتنام، روبرت (۱۳۸۰)، دموکراسی و سنت‌های مدنی، ترجمه محمد تقی دلفروز، تهران: سلام
- دهقان، حسین و سراجیان، مهدی (۱۳۹۵)، رابطه سرمایه اجتماعی خانوادگی و مشارکت والدین در امور مدرسه با موفقیت تحصیلی دانش آموزان، فصلنامه خانواده و پژوهش شماره ۳۶.
- سید نورانی، سید محمد رضا، سجادی، معصومه، فروزان، فائزه، جهانگرد، فاطمه (۱۳۹۳)، در پژوهشی با عنوان " بررسی نقش آموزش در ایجاد سرمایه اجتماعی در ایران، فصلنامه علمی و پژوهشی پژوهش‌های رشد و توسعه اقتصادی، سال پنجم، شماره بیستم، پاییز ۱۳۹۴، ۴۱
- شریعتمداری، علی (۱۳۷۳)، اصول و فلسفه تعلیم و تربیت، تهران: انتشارات امیرکبیر
- شعاری نژاد، غلامرضا (۱۳۸۹)، فلسفه تعلیم و تربیت، انتشارات استان قدس رضوی
- شیخ‌وندی، داور (۱۳۷۳)، جامعه شناسی انحرافات، تهران: نشر مرنندیز
- علامه، عاطفه، قربانعلی زاده مژده، علامه، ساجده (۱۳۹۵)؛ سرمایه اجتماعی مدرسه و رفتارهای بزهکارانه مورد مطالعه: دانش آموزان پسر پایه اول دبیرستان‌های دولتی شهرستان اهواز، اولین همایش سراسری مطالعات نوین در علوم اجتماعی. گیلان: ابان ماه ۱۳۹۵.
- فقیهی، ابوالحسن، فیضی، طاهره (۱۳۹۵)، سرمایه اجتماعی در سازمان، مجله پیک نور، شماره سوم، سال سوم.
- فیلد، جان. (۱۳۸۶)، سرمایه اجتماعی. ترجمه دکتر جلال متقی. مؤسسه عالی پژوهش تأمین اجتماعی
- کلمن، جیمز (۱۳۷۷). بنیادهای نظریه اجتماعی، ترجمه منوچهر صبوری، تهران: نشر نی.
- نازک تبار، حسین، ویسی، رضا (۱۳۸۷)، واکاوی رابطه سرمایه اجتماعی خانواده با تحصیل فرزندان، فرایند مدیریت و توسعه/ شماره ۶۹، تابستان ۱۳۸۷.
- وثوقی، منصور (۱۳۷۹)، مبانی جامعه شناسی، تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور.
- وهابی، زهرا (۱۳۸۲)، پیشگیری از جرایم از منظر جرم شناسی، فصلنامه مطالعات امنیت اجتماعی، پیش شماره دوم، تهران: معاونت اجتماعی ناجا
- هاونگی، حسین (۱۳۸۲)، مقاله تربیت دینی و امنیت اجتماعی، تهران: معاونت اجتماعی ناجا
- هاونگی، حسین (۱۳۹۴)، نقش آموزش و پرورش در توسعه امنیت اجتماعی چهارمین کنفرانس الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت؛ پیشرفت ایران؛ گذشته، حال، آینده؛ سی ام و سی و یکم اردیبهشت ماه ۱۳۹۱

- ___ Nery, F. & Ville, S. (2002). Social Capital renewal and the Academic Performance of international students in Australia. *Journal of social-Economics*, 37(4), 1-47.
- ___ Hoffmann, J. P. ; Xu, J. (2002). School Activities, Community Service, and Delinquency, *Crime Delinquency*, 48: 568-591
- ___ Helliwell, J. & Putnam, R. (2007). Education and Social Capital. *Eastern Economic Journal*, 1, 13